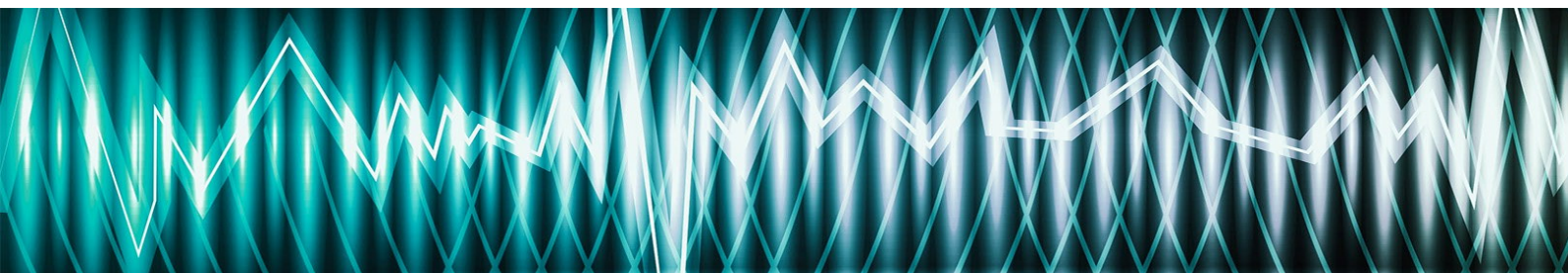

En långsiktigt hållbar kommersiell radioverksamhet

Kartläggning och analys av digitalradioutvecklingen i Europa och av marknaden för digitalradio i Sverige

Dnr 21/03668

Innehåll

1	Inledning.....	2
1.1	Uppdraget.....	2
1.2	Hur uppdraget har genomförts (metod).....	3
1.3	Definitioner.....	3
2	Digitalradioutvecklingen i Europa.....	4
2.1	Norge - det enda landet som har släckt ned det nationella FM-nätet	6
	Utvecklingen av lokalradio.....	9
2.2	Schweiz - kommer att släcka ned FM-nätet i slutet av 2024.....	11
2.3	Storbritannien - handlingsplan bidrog till snabbare gemensam utbyggnad.....	12
2.4	Danmark - inväntar lyssnarna före nedsläckning.....	13
2.5	Tyskland - lagstiftning om digitalradio-mottagare i radioapparater.....	14
2.6	Frankrike - satsade på DAB trots att de stora radioaktörerna var tveksamma	14
2.7	Nederländerna - successiv utbyggnad för att möta lyssnarnas behov.....	15
2.8	Finland – DAB-sändningarna avslutades 2005	16
2.9	Island - satsar på IP-radio i stället för DAB	16
3	Marknaden för digitalradio i Sverige	17
3.1	Radiolyssnandet.....	17
3.2	Digitalradiosändningar i Sverige	18
3.2.1	Riksrevisionen granskning av övergången till digitalradio	18
3.2.2	Kommersiell radio och DAB.....	19
3.2.3	Framtidsutsikter för digitalradio i Sverige.....	20
4	Analys och slutsatser.....	22
4.1	Digitaliseringen av marknätet ger nya möjligheter för radion.....	22
4.2	Bilar med mottagare för DAB är en viktig drivkraft.....	22
4.3	Parallella sändningar, inte nedsläckning.....	23
4.3.1	Utbyggnaden av näten	23
4.4	Olika strategier i de nordiska länderna	23
4.5	Utvecklingen är inte konsumentdriven.....	24

1 Inledning

Kommersiell radio är en viktig del av det svenska medielandskapet. Radion är ett av de medier som bidrar till mångfald och yttrande- och informationsfrihet som är en förutsättning för ett demokratiskt samhälle. Det är därför väsentligt att radioföretagen har sådana villkor att de kan bedriva en livskraftig verksamhet och att radiobranschen ges så tydliga och långsiktiga villkor som möjligt.

Medieutvecklingen har gått fort de senaste decennierna bland annat genom digitaliseringen men för den marknadsända digitala radion ser utvecklingen annorlunda ut. De analoga sändningarna är i dag den viktigaste distributionsplattformen för radioföretagen och fyller ett stort behov hos många lyssnare. De kommersiella digitala sändningarna har inletts och förväntas successivt täcka allt större områden och nå allt fler lyssnare. Denna utveckling stärks av att det från och med den 21 december 2020 är krav på att bilradiomottagare i nya fordon ska kunna ta emot radiotjänster som tillhandahålls via digital markbunden radiosändning. Efterfrågan på digitala sändningar kommer därför sannolikt att öka och därmed bli alltmer relevanta för alla aktörer inom radion.

1.1 Uppdraget

I september 2021 gav regeringen Myndigheten för press, radio och tv (MPRT) i uppdrag att göra en kartläggning och analys av digitalradioutvecklingen i Europa sedan 2016 och av marknaden för digitalradio i Sverige. Kartläggningen är en del i ett större uppdrag där MPRT ska analysera behovet av förändringar i regelverket för tillståndsgivning för analog och digital kommersiell radio i syfte att skapa goda förutsättningar för en långsiktigt hållbar kommersiell radio, med ett stort utbud för olika intressen och smakinriktningar. Om MPRT kommer fram till att det finns behov av ändrad lagstiftning ska författningsförslag lämnas.¹ Analysen av behovet av förändringar i regelverket redovisas i rapporten *En långsiktigt hållbar kommersiell radioverksamhet – Förslag till framtida villkor för analog och digital kommersiell radio*. Kartläggningen och analysen av digitalradioutvecklingen redovisas i denna rapport.

Kartläggningen grundar sig i regeringens beslut från 2015 att inte gå vidare med förslaget från Digitalradiosamordningen (SOU 2014:77) om en släckning av FM-nätet och en utbyggnad av det digitala nätet för radio. Däremot skulle utvecklingen av digitalradio i omvärlden följas eftersom det inte kunde uteslutas att frågan om en digitalisering av marknadsänd radio kunde komma att aktualiseras på nytt i framtiden. Regeringen uttalade därför avsikten att fortsätta följa utvecklingen i omvärlden, bl.a. i Norge. Av uppdragsbeskrivningen framgår det att en kartläggning av utvecklingen är mer aktuell än tidigare efter de senaste årens utveckling på området. I Europa har utbyggnaden av digitalradiosändningarna tagit fart och det har fattats beslut om tekniska standarder för bilradiomottagare på EU-nivå.

---

¹ Uppdrag till Myndigheten för press, radio och tv om villkoren för kommersiell radio på längre sikt (Ku2021/01993).

1.2 Hur uppdraget har genomförts (metod)

För att samla in underlag för kartläggningen och analys av digitalradioutvecklingen i Europa och Sverige har myndigheten använt officiella rapporter och statistik från Sverige, Danmark, Norge, Schweiz, Storbritannien och Tyskland. Vi har också träffat verksamma aktörer och intressenter. Vi har haft möten bl.a. med radiobolag som är verksamma i Sverige, schweiziska myndigheten OFCOM, globala branschforumet för digital radio WorldDAB Forum samt med företrädare för det tidigare bolaget Digitalradio Norge AS som ledde övergången till DAB i Norge samt träffat företrädare för föreningen Public Servicerådet och Närradios Riksorganisation.

Vidare har vi haft möten med mediemyndigheterna i Danmark, Norge och Finland samt kontakt med mediemyndigheterna för Island, Estland och Lettland. Vi har också haft kontakt med den svenska myndigheten Trafikanalys.

Vi har även använt Europeiska radio- och TV-unionens (EBU) sammanställning över digitalradioutvecklingen i Europa från 2018 och 2020.

1.3 Definitioner

De digitala sändningarna sker i marknätet i Band III (174-240 MHz) och i Sverige, liksom i större delen av Europa, i den standardiserade tekniken DAB+. DAB står för Digital Audio Broadcasting och plustecknet för att det är en effektivare version av standarden. I rapporten används för enkelhetens skull enbart termen DAB, om det inte uttryckligen endast är DAB+ som avses, t.ex. vid ett teknikskifte.

Begreppet digitala sändningar omfattar i dagligt tal även de sändningar som sker via internet genom fasta eller mobila nät (ip-radio, webbradio). I den här rapporten har myndigheten så långt som det är möjligt försökt att separera DAB från ip-radio/webbradio, men då olika länder har valt att rapportera på olika sätt kan viss överlappning finnas. Det är viktigt att bära detta med sig när rapporten läses.

2 Digitalradioutvecklingen i Europa

Under de senaste åren har utbyggnaden av infrastruktur för digital marksänd radio påbörjats och etablerats parallellt med den analoga radiodistributionen i stora delar av Europa. Tidiga försök som gjordes i till exempel Storbritannien och på den nordiska marknaden i mitten av 90-talet, var inte framgångsrika bland annat för att det var dyrt att köpa en radio med mottagning för digitala sändningar samtidigt som det saknades mottagning för DAB i bilarna.

Sedan de tidiga försöken har i princip alla delar av mediemarknaden digitaliserats. Samtidigt har ljudmarknaden blivit mer komplex både vad gäller tjänsteutbud och konsumtion. Numera finns det dessutom europeisk lagstiftning som reglerar att nya bilar som säljs i Europa ska kunna ta emot digital marksänd radio². Andelen nya bilar som är utrustade med digitalradiomottagare närmar sig 100 procent på de flesta europeiska marknader. Direktivet är en viktig drivkraft för digitalradioutvecklingen eftersom det skapar ett incitament för att satsa på distribution och innehåll³. Många nya bilar är dessutom uppkopplade mot internet vilket ger tillgång till digitala tjänster och ett ännu större medieutbud. Dessutom utvecklas nya konsumentprodukter i form av röstassistenter och smarta högtalare som kan komma att förändra lyssnarbeteenden.

Norge, Storbritannien och Schweiz är de tre länder där utvecklingen av digital marksänd radio har kommit allra längst både vad avser lyssnande och utbyggnad av nät. I Storbritannien är numera 64 procent av allt radiolyssnande digitalt⁴ och motsvarande siffra i Schweiz är 75 procent⁵. Det digitala lyssnandet i Schweiz är jämnt fördelat mellan DAB (38 procent) och webbradio (37 procent).⁶

Sedan 2010 har flera länder byggt ut nationella nät för digital marksänd radio, bland dem återfinns Tyskland, Frankrike, Italien, Nederländerna, Belgien och Österrike. Gemensamt för de här länderna är, med undantag för Frankrike, att täckningsgraden är hög och att både public service och kommersiella aktörer sänder i DAB.

Kroatien, Polen, Tjeckien och Sverige är marknader som har påbörjat en satsning på digital marksänd radio men inte kommit lika långt. I Polen och Tjeckien sänder inte de kommersiella aktörerna digitalt och i Sverige är näten bara utbyggda kring storstadsregionerna och Norrbotten. Dessutom är lyssnandet på DAB i Sverige mycket lågt trots att näten är utbyggda i storstadsregionerna.

I några länder pågår det försök med DAB, till dessa länder hör Ukraina, Grekland, Slovakien med flera.

---

² European Electronic Communication Code (EECC) Artikel 113 och Annex XI.

³ World DAB Forum, möte 2022-03-22.

⁴ World DAB Forum, möte 2022-03-22.

⁵ <https://www.bakom.admin.ch/bakom/en/homepage/electronic-media/technology/digital-transmission/swiss-radio-listeners-going-digital-as-fm-loses-ground.html>.

⁶ <https://www.bakom.admin.ch/bakom/en/homepage/electronic-media/technology/digital-transmission/swiss-radio-listeners-going-digital-as-fm-loses-ground.html>.

Det finns även flera europeiska länder som inte har byggt ut infrastruktur för digital marksänd radio, till exempel Finland, Island, Estland, Lettland, Litauen, Portugal, Spanien, Ungern, Albanien och Bosnien Hercegovina.⁷ I Finland och på Island är tillgången till FM-frekvenser god och i Estland finns det ingen efterfrågan från aktörerna att bygga ut digitalradio-nätet. I Lettland har det fattats ett beslut om att inte införa digital marksänd radio under perioden 2023–2027.

Tabell 1. Utveckling av digital marksänd radio i olika länder uppdelat per kategori

Kategori	Land	Kommentar
Ledare	Norge, Schweiz, Storbritannien och Danmark	<ul style="list-style-type: none"> Nationella sändarnät lanserades <i>före</i> 2010. Hög täckningsgrad (90–99%). Både public service och kommersiella aktörer sänder via DAB.
Etablerade	Nederländerna, Belgien, Nordirland, Tyskland, Frankrike, Italien, Slovenien och Österrike	<ul style="list-style-type: none"> Nationella sändarnät lanserade <i>efter</i> 2010. Hög täckningsgrad (83–98 %), med undantag för Frankrike som bara har 39%. Public service och kommersiella aktörer sänder via DAB.
På gång	Kroatien, Polen, Sverige och Tjeckien	<ul style="list-style-type: none"> Täckningsgrad mellan 67–90% med undantag för Sverige som har 43%. Polen och Tjeckien: kommersiella aktörer sänder inte i DAB. Kroatien: Licens för operatör av DAB-nätverk utfärdad för perioden 2021–2036.
Försök pågår	Ukraina, Slovakien, Rumänien, Serbien, Montenegro, Bulgarien, Makedonien och Grekland	
Ingen satsning	Island, Irland, Finland, Estland, Lettland, Litauen, Ungern, Spanien, Portugal, Bosnien Hercegovina och Albanien	<ul style="list-style-type: none"> Island och Finland: God tillgång till FM-frekvenser Estland: Aktörerna efterfrågar inte DAB Lettland: Beslut om att inte satsa på DAB under 2023–2027.

Källa: World DAB och medienmyndigheterna för Island, Finland, Estland och Lettland. Bearbetning Myndigheten för press, radio och tv

Nedan följer beskrivningar av DAB-utvecklingen i några europeiska länder som MPRT har valt ut. Dessa är: Norge, Schweiz, Storbritannien, Danmark, Tyskland, Frankrike och Nederländerna. De har valts ut för att de har kommit jämförelsevis långt i utbyggnaden av

⁷ World DAB Forum, möte 2022-03-22.

digital marksänd radio. Därutöver finns beskrivningar av utvecklingen i Finland och Island. Utvecklingen av marknaden för digitalradio i Sverige beskrivs i ett eget kapitel.

2.1 Norge - det enda landet som har släckt ned det nationella FM-nätet

Det nationella FM-nätet är nedsläckt i Norge sedan 2017, men lokala och regionala sändningar bedrivs fortfarande både i DAB och i det analoga FM-bandet. Norsk Rikskringkasting AS (NRK), norska public service, är den största aktören på den norska radiomarknaden med en total marknadsandel på 66 procent i början av 2021. Viaplay Group är den näst största aktören med en marknadsandel på 23 procent, medan Bauer Media hade en total marknadsandel på 11 procent. På den nationella radiomarknaden är antalet ägare oförändrat efter digitaliseringen, men flera nya kanaler har startats. Sedan 2021 finns det 33 nationella kanaler som sänder i DAB. Fördelningen av lyssnandet mellan de tre aktörerna är relativt stabilt.

Vid nedsläckningen av det nationella FM-nätet byggdes två nationella digitala sändarnät ut, ett för public service och ett för de kommersiella kanalerna. Båda näten har mycket hög täckningsgrad, över 90 procent. De två stora kommersiella aktörerna, Bauer och Viaplay, har tecknat långa distributionsavtal (20 år) med operatören för det kommersiella nätet, Telenor ASA, för att sända DAB. Det var en förutsättning för att Telenor ASA skulle göra den initiala investeringen i utbyggnaden av nät. Dessutom finns det ytterligare ett nät som är nedbrytbart i minde lokala/regionala sändningsområden och anpassat för de lokala DAB-sändningarna. Driften av de lokala DAB-näten täcks av intäkter från sändningarna i både FM och DAB, men de har även fått statliga investeringsbidrag för att bygga ut näten.

När den norska riksdagen, Stortinget, beslutade att stänga ned FM-nätet för analog radio fanns det en medvetenhet om att de flesta av de minsta lokalradioaktörerna behövde längre tid på sig att övergå till digitala sändningar. Därför förlängdes de flesta lokalradiotillstånden med fem år, till den 31 december 2021. Den norska mediemyndigheten Medietilsynet har på uppdrag av Stortinget gjort en översyn av lokalradions villkor i Norge och om de fortsatt bör få sända i FM-nätet. Medietilsynet bedömde att tillstånden i FM -nätet borde förlängas ytterligare, till 2026, eftersom det fortfarande finns ekonomiska hinder för övergången till DAB för många av de mindre aktörerna. Det inkluderar både de som bara sänder via FM och de som sänder både via FM och DAB. I många regioner är det få lokalradiostationer som har ekonomiska resurser att sända i DAB-nätet. De allra flesta DAB-nät utvecklas och drivs av den största lokala radioaktören i regionen. Driften av sändarnäten finansieras i praktiken av de inkomster denna aktör har från sina FM-sändningar. Få lokalradiostationer som bara sänder i DAB-nätet har lyckats få en lönsam ekonomi.⁸

Regeringen följde den norska mediemyndighetens rekommendation och FM-tillstånden förlängdes till 2026 vid årsskiftet.

---

⁸ https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/utredninger-pa-oppdrag-fra-andre/mediestotterapporten/211206_mediestotte_utredning_endelig.pdf.

Medietilsynet har under 2022 delat ut 15,7 miljoner NOK i stöd till den lokala radion i Norge både för att täcka kostnader för sändningar i DAB och för att göra program för att nå fler lyssnare.⁹

Utbudet i DAB

Nedan finns en tabell med de radiokanaler som sänds i de två nationella DAB-näten. Ett nät med enbart public service-kanaler, Regionblokka, och ett för de kommersiella kanalerna, Riksblokk I, där Telenor är operatör. Utöver de två näten finns även ett DAB-nät för de lokala kanalerna, Lokalradioblokka som är indelat i 37 regioner. Flera av de lokala radioaktörerna fortsätter att parallellsända i FM och DAB, endast ett fåtal sänder enbart DAB. Det finns också ett annat nät avsatt för digital ljudsändning, Riksblokk II, där det inte finns några täckningskrav eller andra krav för lokal eller nationell radioverksamhet. Operatören A-Media AS är engagerad i kontinuerlig utveckling av nätet. Från och med den 1 januari 2022 har 16 radiobolag tillstånd/licens.

Tabell 2. Nationella DAB-kanaler i Norge

Nationella DAB-kanaler

Regionblokka	Riksblokk 1	Riksblokk 1	Riksblokk 1
NRK	Viaplay	NRJ/Viaplay	BAUER
NRK P1	P4	NRJ	Radio Norge
NRK P2	P5		Radio Rock
NRK P3	P6 Rock		Kiss
NRK Klassisk	P7 Klem		Radio Norsk Pop
NRK Alltid Nyheter	P8 Pop		Radio Vinyl
NRK Sápmi	P9 Retro		Radio Topp 40

Källa: <https://medienorge.uib.no/statistikk/313>

Lyssnandet på radio

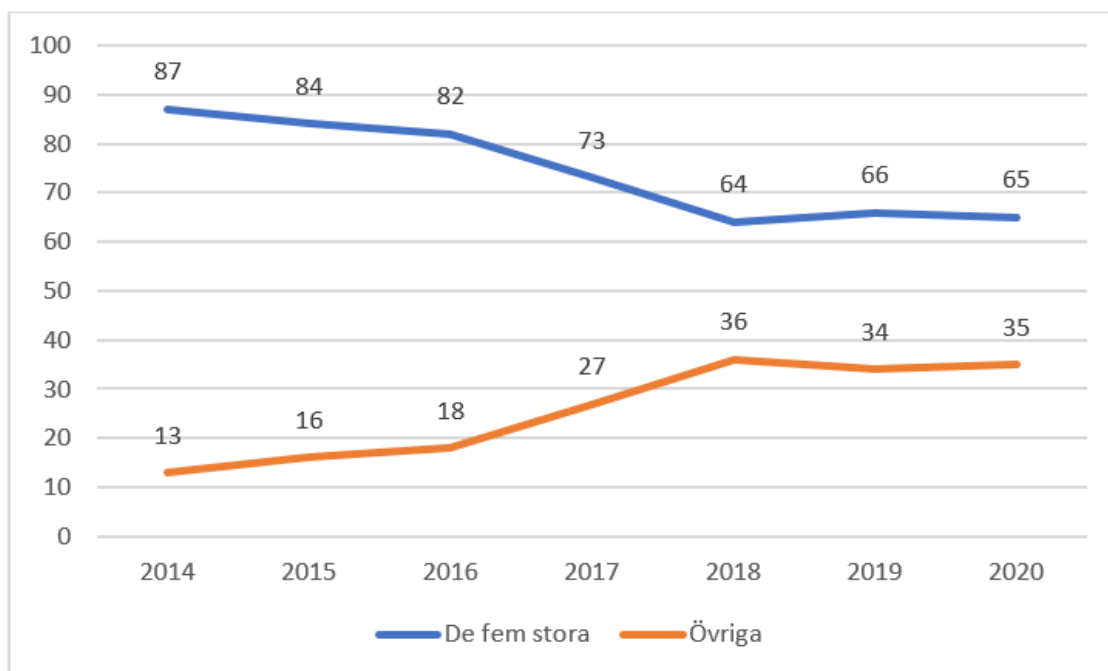
Lyssnandet sker till stor del på fem stora radiokanaler, varav de tre NRK-kanaler NRK P1, NRK P2, NRK P3 och de två kommersiella kanalerna P4 och Radio Norge.

Lyssnarmätningarna visar att de fem stora radiokanalerna tillsammans tappade lyssnare, från 87 procent 2014 till 64 procent 2018. Från 2018 till 2020 har lyssnandet varit stabilt. Även om de flesta lyssnar på de fem stora nationella radiokanalerna, 65 procent, lyssnar cirka 35 procent på de andra lokala kanalerna.¹⁰

⁹ www.medietilsynet.no/nyheter/aktuelt/lokalradioar-far-atte-millionar-i-stotte--halvparten-gar-til-a-dekke-dab-utgifter/.

¹⁰ www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/medieokonomi/okonomirapporten_20162020-1.pdf.

Figur 1. Marknadsandelar 2014–2020 för de fem största radiokanalerna (P1, P2, P3, P4 och Radio Norge) och övriga nationella kanaler i procent

Källa: Kantar/ Nielsen Media Research

De kommersiella radiobolagen, som främst lever på reklam och sponsring, tappade 36 miljoner NOK i intäkter från 2019 till 2020. Det är en minskning med 29,3 procent och är troligen främst en effekt av pandemin. Även de icke-kommersiella lokalradiobolagen tappade stora delar av sina rörelseintäkter under 2020. Intäkterna minskade med 3 miljoner NOK till 22 miljoner NOK vilket är en minskning med 13,9 procent. Nedgången berodde på lägre inkomster från gåvor och andra frivilliga insatser. Under 2020 fortsatte minskningen av de kommersiella radiobolagens reklamintäkter med 6,3 procent. Men 2020 kompensades till viss del förlusterna genom att staten delade ut 16,4 miljoner NOK i coronaersättning.¹¹

Utvecklingen på den lokala radiomarknaden

Det finns en stor spridning av lokalradio i hela Norge. De allra flesta har lokala ägare och lokal redaktionell närvaro. I september 2021 fanns det totalt 485 lokala tillstånd, varav 204 analoga i FM och 281 i DAB. De sex största aktörerna har tillsammans 166 tillstånd, vilket är 34 procent av alla lokala tillstånd. Det motsvarar 23 procent av tillstånden i FM och 43 procent i DAB.

Radio Metro AS är överlägset störst med totalt 63 lokala tillstånd. Lokalradion i Innlandet AS har totalt 36 tillstånd, medan Jærradiogruppen AS har 23 tillstånd. De tre största aktörerna täcker in olika regioner och tillstånden är fördelade över olika geografiska områden. Radio Metro täcker östra och södra Norge, Innlandet täcker Innlandet och Jærradiogruppen har tillstånd i DAB som täcker Vestfold, delar av Telemark, Rogaland och Sunnmøre. Förutom

¹¹ www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/medieekonomi/okonomirapporten_20162020-1.pdf.

dessa tre aktörer finns även andra mindre aktörer, till exempel Johnsen Group som har 12 tillstånd, främst i FM, samt Radio 3.16 AS och föreningen pTro, som har 18 respektive 14 tillstånd, främst i DAB.

Tabell 3. De sex största lokalradioaktörerna och övrigas tillstånd fördelade på FM och DAB den 20 september 2021

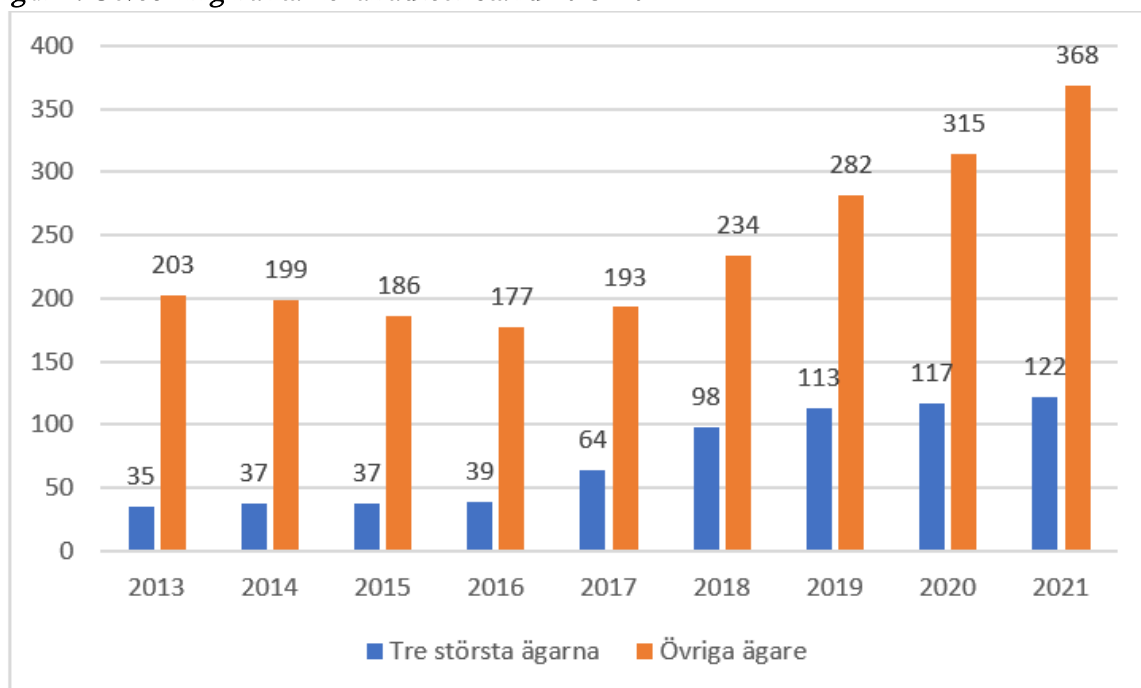
Aktör	Antal tillstånd	FM	DAB
Totalt antal tillstånd för de sex största ägarna	166	46	120
Radio Metro AS	63	17	46
Lokalradioene Innlandet AS	36	9	27
Jaerradiogruppen AS	23	10	13
Johnsen Gruppen AS	12	8	4
Radio 3,16 AS	18	0	18
pTro	14	2	12
Övriga	319	158	161
Totalt antal tillstånd för de mindre tillståndshavarna	485	204	281

Källa: Medietilsynet

Utvecklingen av lokalradio

Sedan 2013 fram till september 2021 har antalet tillstånd på FM och DAB ökat från 238 till 490. Samtidigt som antalet tillstånd har ökat har antalet aktörer minskat från 225, år 2007, till 152 i september 2021 dvs. fler tillstånd fördelas på färre aktörer. Figur 2 visar utvecklingen av det totala antalet tillstånd på lokalradiomarknaden för FM och DAB från 2013 till 2021, fördelat på de tre största ägarna Radio Metro, Jærradiogruppen och Närradion Innlandet och de andra mindre ägarna.

Figur 2. Utveckling i antal lokalradiotillstånd 2013–2021

Källa: Medietilsynet 2021

Utveckling av de lokala näten

De fyra största städerna, Oslo, Stavanger, Bergen och Trondheim, har högre täckning i DAB-nätet än på FM-nätet. Utanför storstäderna är täckningen av lokala DAB-nät lågt jämfört med lokala FM-nät. Nationellt beräknas det lokala DAB-nätet, Lokalradioblocket, ha en befolkningstäckning på cirka 58 procent, medan befolkningstäckningen för FM-nätet beräknas till cirka 69 procent.¹²

¹² www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/utredninger-pa-oppdrag-fra-andre/mediestotterapporten/211206_mediestotte_utredning_endelig.pdf.

2.2 Schweiz - kommer att släcka ned FM-nätet i slutet av 2024

Schweiz är ett av de länder i Europa som har hunnit allra längst med övergången från FM-radio till digital marksänd radio. Tidiga försök med DAB-sändningar inleddes redan 1999 och i mitten av 2000-talet presenterade Förbundsrådet en strategi för radions framtid. Strategin tog fasta på fördelarna med digital teknik som dels en billig och energieffektiv sändningsteknik, dels en möjlighet för radion att, tillsammans med medielandskapet i övrigt, moderniseras. 2013 grundades en arbetsgrupp vars uppgift var att skapa förutsättningar för en samordnad övergång av sändningarna till DAB+. Arbetsgruppen bestod av representanter från public service, kommersiella radiobolag, staten samt andra intressenter. Handlingsplanen tog bland annat fasta på att övergången skulle göras med hänsyn till de olika regionernas unika situation.

Public service har en stark position, med ungefär 65 procent av allt lyssnande. Det, tillsammans med det faktum att public service inte är beroende av marknadsfaktorer (till exempel reklamintäkter), gjorde att public service fick ta en ledande roll i digitaliseringsprocessen. För att främja utbyggnaden av infrastrukturen för digital marksänd radio valde staten att subventionera de kommersiella radioaktörernas kostnader med upp till 80 procent fram till 2021. För att erhålla stöd var aktörerna tvungna att godkänna att FM-nätet på sikt skulle avvecklas. Tidpunkten för nedsläckning skulle inte göras förrän lyssnare och radiobolag var mogna för en övergång.

Schweiz har fyra officiella språk och idag finns det ett sändningsnät för vardera språk. Totalt uppgår täckningsgraden till 99 procent. En fördel med digitaliseringen av marknätet är att det finns ett större utbud av radiokanaler, totalt finns det idag 126 radiokanaler i Schweiz.¹³

Redan hösten 2017 skedde drygt 60 procent av allt radiolyssnande på digitala plattformar. Det digitala lyssnandet står numera för tre fjärdedelar av allt lyssnande och är jämnt fördelat mellan DAB (38%) och webbradio (37%). Totalt har det sålts över 6 miljoner radioapparater med DAB-mottagare och DAB är standard i alla nya bilar.

Digitalradio används av minst 70 procent av lyssnarna i alla ålderskategorier. Yngre lyssnare föredrar radio via internet framför DAB men bland lyssnarna över 55 år så är DAB den största distributionsformen. Drygt 40 procent använder enbart digitalradio, en tredjedel nyttjar både digital- och FM-radio och 14 procent säger att de enbart lyssnar på FM-radio. Schweiz anser därför att lyssnarna nu är mogna för en övergång till DAB och att det finns förutsättningar för både public service och de kommersiella aktörerna att klara övergången. Schweiz har därför fattat ett beslut om att släcka ned FM-nätet den 31 december 2024.¹⁴

---

¹³ From VHF to DAB+, Final Report of the Digital Migration Working Group, OFCOM.

¹⁴ <https://www.bakom.admin.ch/bakom/en/homepage/electronic-media/technology/digital-transmission/swiss-radio-listeners-going-digital-as-fm-loses-ground.html>.

2.3 Storbritannien - handlingsplan bidrog till snabbare gemensam utbyggnad

DAB-sändningar lanserades i mitten av 1990-talet i Storbritannien, men fick inget genomslag eftersom det var dyrt att köpa en mottagare och DAB-mottagare inte var installerade i bilar. 2010 tog regeringen fram en handlingsplan för digital radio för att skynda på utvecklingen. Handlingsplanen syftade till att uppmuntra branschen att arbeta tillsammans för att säkra en robust och livskraftig digital framtid för radion. Det ekonomiska stödet från regeringen tillsammans med investeringar som gjordes av BBC och kommersiell radio, ledde till att DAB-näten byggdes ut mellan åren 2013 och 2018. Under den tiden lanserades ytterligare ett nationellt kommersiellt sändarnät som även omfattade Nordirland. Numera finns det tre nationella DAB-nät och ett lokalt nät. Utbyggnaden av näten bidrog till att det startades fler DAB-kanaler. Samtidigt har radioindustrins gemensamma insatser, som leds av Digital Radio UK och fordonsindustrin, resulterat i att nästan alla nya personbilar har DAB installerat som standard.

I handlingsplanen för digital radio föreslogs att det tidigaste datum då regeringen kunde släcka ned FM-nätet var när minst 50 procent av allt radiolyssnande var digitalt. 2013 övervägdes frågan på nytt, men det ansågs som ett förhastat beslut trots att det digitala lyssnandet hade växt stadigt och då var på 35 procent. Under 2018 passerade det digitala lyssnandet 50 procent av allt radiolyssnande. I maj 2019 bestämde regeringen att en granskning av digitalradions framtid skulle tillsättas mot bakgrund av förändringarna i lyssnarbeteenden¹⁵. Inte bara lyssnandet på radio utan allt ljudlyssnande hade förändrats under den här tiden tack vare tillväxten av nya digitala ljudtjänster. Granskningen inleddes i februari 2020 och fick i uppdrag att se över vilka långsiktiga problem som radion stod inför de kommande 10 till 15 åren när konkurrensen från andra medietjänster ökar. En utgångspunkt var att stärka och skydda det värde som radion ger Storbritannien.

Enligt de prognoser som gjordes i granskningen kommer radion fortsatt ha en central roll i brittiska medier under åtminstone de kommande 10 till 15 åren. Slutsatsen är att liveradio fortfarande kommer att stå för över 50 procent av brittisk ljudlyssning i mitten av 2030-talet. Men ljudlandskapet har förändrats under de senaste 10 åren och blivit mer komplext. Internetbaserade tjänster via smarta högtalare har vuxit snabbt under de senaste tre åren och förutspås att vara en del av radions framtid i Storbritannien. Framtiden förespås bli en hybrid med majoriteten av lyssningen på andra sändningsplattformar än den traditionella radion. Därför är det viktigt att radion finns alla olika plattformar för ljud.

I granskningen betonas att lyssnarna måste stå i centrum inför en övergång till en digital och hybrid framtid för radion. En total nedsläckning av FM-nätet föreslås inte ske förrän tidigast 2030. Den traditionella radion används fortfarande av många särskilt de som är äldre, kör äldre bilar eller bor i områden med begränsad DAB- eller bredbandstäckning.

Det analoga radiolyssnandet uppskattas stå för 12 till 14 procent av allt radiolyssnande 2030. Det innebär att den brittiska radioindustrin måste börja förbereda sig för en eventuell nedsläckning av FM-bandet någon gång efter 2030. En av slutsatserna i granskningen är att det skulle vara ett misslyckande för branschen att inte förbereda och ta nödvändiga steg för

---

¹⁵ Granskningen leddes av The Digital Radio and Audio Review Steering Board som bestod av bland andra BBC, de kommersiella radioaktörerna samt andra aktörer med intressen inom området.

en nedsläckning för att man annars skulle riskera framtiden för Storbritanniens äldsta och utan tvekan mest framgångsrika medium.¹⁶

2.4 Danmark - inväntar lyssnarna före nedsläckning

I Danmark började Danmarks Radio (DR) med DAB-sändningar redan 2001. År 2005 bröts DR:s DAB-radio-monopol genom att andra aktörer, Sky Radio och Radio 100 FM, började sända via DAB. I Danmark sänds det DAB-radio i tre sändarnät varav två är rikstäckande. Ett för public service-kanalerna, ett för de kommersiella och ett för de regionala sändningarna.¹⁷

I mitten av 2017 startade en rikstäckande informationskampanjen om digital radio som pågick till mitten av 2019. Om det i mitten av 2018 kunde fastställas att minst 50 procent av radiolyssnandet, även i bilar, skedde på digitala plattformar var avsikten att stänga ned FM-bandet i slutet av 2019. Det lanserades nya DAB-kanaler som skulle få Danmark att nå sitt mål på 50 procent digital radiolyssning.¹⁸ Trots det uppfylldes inte målet i tid. Men målet kvarstår och när 50 procent av radiolyssnandet, även i bilar, sker på digitala plattformar, bestäms en ny tidpunkt för nedsläckning av FM-sändningarna. Det sker tidigast två år efter det att det konstaterats att 50 procent lyssnar digitalt.¹⁹

I Danmark fortsätter det totala radiolyssnandet att minska och 2020 var det på den lägsta nivå som någonsin uppmätts. Det verkar dock inte som att covid-19-pandemin har försämrat utvecklingen för radiolyssnandet. Sedan 2008 har den dagliga lyssningstiden minskat med i snitt 2,4 minuter per år. Från 2018 till 2019 minskade det med 3 minuter vilket var något mer än minskningen från 2019 till 2020.

Utvecklingen av digitalt lyssnande (DAB, internet och kabel) har ökat från 42 procent av radiolyssnandet 2019 till 46 procent under 2020. Ökningen är ett resultat av ett ökat DAB-lyssnande från 25 till 27 procent 2020, medan lyssningen via internet ökade från 14 till 16 procent 2020. Lyssnandet via FM-bandet har på motsvarande sätt minskat från 58 procent 2019 till 54 procent 2020. Sedan 2012 har FM-lyssnandet minskat med i snitt 3 procentenheter per år.

Public service-radio ökar återigen sin andel av radiolyssnandet, vilket den gjort sedan 2017. Från 2019 till 2020 ökade public servicekanalerna sin andel från 77 till 78 procent, medan de kommersiella kanalerna minskade sin andel av radiolyssnandet från 23 till 22 procent.

Poddar blir en allt större del av danskarnas vardag, och under 2020 lyssnade 27 procent av befolkningen på poddar minst en gång i veckan. Det är en ökning med 3 procentenheter jämfört med 2019, då 24 procent lyssnade minst en gång i veckan och 12 procentenheter fler än 2017.²⁰

---

¹⁶ <https://www.gov.uk/government/publications/digital-radio-and-audio-review>.

¹⁷ <https://slks.dk/omraader/medier/radio/digital-radio/koereplan-for-udbygningen-af-digital-radio>.

¹⁸ <https://mediernesudvikling.kum.dk/2021/radio-og-podcast/>.

¹⁹ <https://slks.dk/omraader/medier/radio/digital-radio>.

²⁰ <https://mediernesudvikling.kum.dk/2021/radio-og-podcast/>.

2. 5 Tyskland - lagstiftning om digitalradio-mottagare i radioapparater

Infrastrukturen för digital marksänd radio är väl utbyggd i Tyskland och täckningsgraden uppgår till 98 procent. 2017 publicerades en handlingsplan för hur digitalradio skulle utvecklas i Tyskland. Handlingsplanen innehöll bland annat riktlinjer om digitalradiomottagare, främjandet av trafikinformation via TPEG²¹ samt förutsättningar för ytterligare ett nationellt sändarnät.

Det första nationella sändarnätet lanserades 2011 och rymmer fyra public service-kanaler och nio kommersiella radiostationer. Det andra sändarnätet, som blev försenat efter en rättslig tvist mellan tre olika aktörer som alla önskade driva nätet, lanserades först i oktober 2020. I det nätet sänder numera 14 radiokanaler.

Totalt finns det mer än 260 olika regionala och nationella radiostationer, varav ett 60-tal, är unika och enbart finns tillgängliga via DAB²². Eftersom utbudet är stort och varierat ökar lyssningen successivt. En fjärdedel av tyskarna som är 14 år och äldre lyssnar regelbundet på DAB. FM är dock fortfarande den största plattformen.²³

Från och med december 2021 ska alla nya radioapparater som säljs på den tyska marknaden vara försedda med en mottagare för digital marksänd radio eller radio via ip-nätet.

Tyskland har inte fattat något beslut om att stänga ned FM-nätet. Det fanns ett beslut om att övergång skulle ske under 2015, men det beslutet ändrades under 2011 utan att ersättas med ett nytt slutdatum. För närvarande förs inga diskussioner om FM ska stängas ned eller inte.²⁴

2. 6 Frankrike - satsade på DAB trots att de stora radioaktörerna var tveksamma

Den franska mediemyndigheten ARCOM (tidigare CSA) var tidigt positivt inställt till utbyggnaden av digital marksändradio i hela Frankrike. Under 2017 uttryckte myndigheten en vision om att 70 procent av de franska invånarna skulle ha tillgång till minst ett digitalt sändarnät senast 2021. Planen var att lansera ytterligare två nationella DAB nät som skulle täcka 30 av de mest tätbefolkade områdena samt huvudvägnätet i Frankrike.

Alla radioaktörer var dock inte lika entusiastiska. Initiativet stöttades av de oberoende kommersiella radioaktörerna och närradioaktörerna samt, åtminstone delvis, av public service. Den senare såg snarast DAB som ett komplement till webbradion. De fyra stora

---

²¹ Transport Protocol Experts Group är en samling specifikationer av dataprotokoll för överföring av trafik- och reserelaterad information. TPEG kan överföras via olika typer av informationsbärare som t.ex. digitalradio eller mobilt internet.

²² Digitalisierungsbericht 2021 Audio, Die Medienanstalten, Dossier DAB+, Digitalradio Büro Deutschland 2020, <https://www.dabplus.de/2019/11/08/meilenstein-fuer-dab-bund-und-laender-beschliessen-digitalradiopflicht-in-empfangsgeraeten/>.

²³ Dossier DAB+, Digitalradio Büro Deutschland 2020.

²⁴ Digitalisierungsbericht 2021 Audio, Die Medienanstalten.

kommersiella radiobolagen, med en marknadsandel om cirka 50 procent, var däremot negativa till satsningen på DAB och ville hellre utveckla unikt innehåll för webben.²⁵

Trots de stora kommersiella aktörernas avvaktande inställning till digital marksänd radio, gick ARCOM vidare med planerna och i oktober 2021 lanserades två nya nationella sändarnät som nu sänder 25 stationer i DAB i Frankrike. Av dessa 25 radiokanaler är tre unika för DAB. Utöver dessa finns hundratals radiokanaler tillgängliga regionalt eller lokalt.

I Frankrike finns det två olika lagar som har koppling till DAB-mottagare i bilar. I december 2018 när digitalradionätet nådde lite drygt en femtedel av den franska befolkningen infördes en lagstiftning om att alla nya radiomottagare, inklusive de i bilar, skulle kunna ta emot digital marksänd radio. Lagen ändrades sedan i juni 2020 för att anpassas till European Electronic Communication Code (EECC) som införlivades i fransk lagstiftning 20 december 2020. Den digitala infrastrukturen har byggts ut kring de stora motorvägarna mellan Paris – Lyon – Marseille.

Visionen om att 70 procent av alla fransmän skulle ha tillgång till DAB under 2021 har ännu inte uppnåtts och utbyggnaden av infrastrukturen fortsätter därför regionalt med målsättningen att täckningsgraden ska uppgå till 50 procent under 2022.²⁶

2.7 Nederländerna - successiv utbyggnad för att möta lyssnarnas behov

DAB-radion har växt fram organiskt i Nederländerna tack vare att konsumenterna har köpt mottagare. Lyssnandet är idag cirka 44 procent och täckningen är över 90 procent av landet. Lyssnandet på FM minskar. Det finns i dagsläget inget beslutat nedsläckningsdatum, men när lyssnandet är mindre än 30 procent kan det vara aktuellt att fatta ett beslut om nedsläckning.²⁷

För lyssnarna är det viktigt att få ett utbud på sitt eget språk och med lokal musik och när DAB infördes fanns det möjlighet att starta fler kanaler med mer nischat innehåll.

Det finns numera tre sändarnät med nationell räckvidd. I ett av dem sänds public service radiokanaler och i de andra sänds kommersiella radiokanaler. Det finns även regionala DAB-sändningar. Distributionen hanteras av aktörerna och det finns ingen operatör för näten. Aktörerna måste därför samarbeta.

Licenserna för att sända i det tredje kommersiella sändarnätet, som lanserades 2020, beviljades för 12 år via en auktion. Numera sänds alla radiostationer i Nederländerna (nationella, regionala och lokala) i tekniken DAB+.²⁸

---

²⁵ Market Insights Digital Radio 2018, EBU.

²⁶ <https://www.worlddab.org/countries/france>.

²⁷ Information lämnad vid möte med World DAB 2022-03-22.

²⁸ Information lämnad vid möte med World DAB 2022-03-22.

2.8 Finland – DAB-sändningarna avslutades 2005

Radion i Finland fortsätter att vara analog bl.a. eftersom det finns god tillgång till frekvenser i FM-nätet. Digitala radiosändningar startade redan i slutet av 1980-talet men försöken med DAB avbröts sommaren 2005. DAB fick inget genomslag eftersom utbudet var begränsat och det var dyrt att köpa en mottagare. Yle sände som mest 12 DAB-kanaler. Till skillnad från andra europeiska länder har Finland inte satsat på DAB-distribution sedan dess. Vissa radiostationer (Yle Klassinen, Yle Puhe, Yle Mondo) har sänts med hjälp av DVB-T-teknik (Digital Video Broadcasting – Terrestrial), men Yle lade även ner denna distribution sommaren 2016. I stället för att utveckla DAB har radion digitaliserats genom att starta onlinetjänster och podcastplattformar.

2.9 Island - satsar på IP-radio i stället för DAB

Isländska public service, RÚV, sände via DAB från 2007 till 2010. RÚV hade ett eget sändarnät i Reykjavik där det sände ut sina radiokanaler via DAB. Island följer nu utvecklingen kring IP-radio och kommer att satsa på den lösningen om den blir framgångsrik i Europa. De allra flesta isländska radiokanaler är redan tillgängliga över internet och många har dessutom sina kanaler tillgängliga via en app. På Island finns det fortfarande utrymme i FM-nätet för de som vill sända radio.

3 Marknaden för digitalradio i Sverige

Det svenska radiolandskapet har under en lång tid bestått av tre radioformer, public service, den kommersiella radion och den ideella närradion. Ända fram tills 2018 var det endast Sveriges radio som hade möjlighet att sända nationell radio men sedan dess har Bauer Media, NRJ och Viaplay Group nationella tillstånd. Dessförinnan hade den kommersiella radion enbart lokala tillstånd.

Möjligheten att sända kommersiell radio har funnits sedan 1993 men hur tillstånd har fördelats, villkor om innehåll och bestämmelser om koncessionsavgifter har förändrats genom åren. När kommersiell radio infördes 1993 fanns det ett politiskt önskemål att skapa förutsättningar för en lokalt förankrad radio bestående av många självständiga radioföretag.

Den kommersiella radion betalade ett högt pris för tillstånden som de ropade in via auktion. Avgiften tillsammans med kravet på att producera eget lokalt innehåll ledde till stora förluster för merparten av dem som ropat in ett tillstånd. Reglerna kring lokalt material har ändrats sedan dess för att underlätta för den lokala radion. Avgifterna har däremot varit fortsatt höga och reklammarknaden har aldrig riktigt tagit fart. De ekonomiska problemen för radion har medfört en ökad samordning i nationella nätverk och därmed ökad ägarkoncentration. Idag ingår samtliga tillståndshavare i något av nätverken Bauer Media eller Viaplay Group.

Den svenska radiomarknaden är liten både vad gäller antal aktörer och omsättning. Reklamintäkterna har varit förhållandevis stabila genom åren, mellan 2–2,5 procent andel av de totala medieinvesteringarna. När de nationella tillstånden infördes 2018 resulterade det i en positiv effekt på annonsintäkterna. Då slog radiomarknaden omsättningsrekord med 1074 mkr. Det påföljande året omsatte radion något mindre, och under pandemiåret 2020 tappade radion 8,7 procent av intäkterna. Det är en betydande minskning men jämfört med andra traditionella medier klarade radion pandemin relativt väl. Under 2021 nådde reklammarknaden som helhet en toppnotering och radioreklamförsäljningen omsatte åter strax över en miljard kronor.

3.1 Radiolyssnandet

Lyssnandet på radio minskar, särskilt bland de yngre. Sveriges Radio har trots konkurrensen från de kommersiella aktörerna fortsatt behålla flest av sina lyssnare. Det är särskilt de lokala radiosändningarna på P4 som haft de högsta andelarna lyssnare genom åren. När den kommersiella radion 2018 fick möjlighet att sända i tre nationella kanaler ökade deras lyssnande. Men under pandemin föll lyssnarsiffrorna särskilt för den kommersiella radion som har merparten av sina lyssnare på arbetsplatser och i bilen. Det påverkade deras reklamintäkter och därmed omsättning som sjönk för de tre stora bolagen, Bauer Media

AB²⁹, Kilohertz AB och NRJ Sweden AB både under 2020 och 2021. Reklaminvesteringarna omfördelades genom att de minskade i den traditionella radion och ökade bland poddarna, men från en låg nivå.

År 2021 lyssnade 65 procent av svenskarna, 12–79 år, på radio i någon form under en vanlig dag. Det är ett par procentenheter ned jämfört med föregående år. Sveriges Radios dygnsräckvidd var 49 procent 2021 och den kommersiella radions 29 procent. Lyssnartiden är högre i glesbygd än i storstad, 96 minuter jämfört med 78 minuter. Men lyssnandet på DAB är mycket litet - 0,9 procent i dygnsräckvidd - vilket beror på att få har tillgång till en mottagare och att utbyggnaden är begränsad i landet. Webbradiolyssnandet har ökat och 2021 var dygnsräckvidden strax över 10 procent.³⁰

3.2 Digitalradiosändningar i Sverige

1995 inleddes de digitala marksändningarna i Sverige men lyssnandet tog inte fart. Sändarnätet byggdes först ut till 85 procent befolkningstäckning, men begränsades sedan till cirka 35 procent av befolkningen efter att riksdagen fattade beslut om att begränsa kostnaderna för digitalradiosändningarna för Sveriges Radio. Från och med 2002 bedriver public service digitala sändningar i fyra områden: Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrbotten och det är Teracom Samhällsnät som sköter deras utsändningar.

I oktober 2011 beslutade regeringen att det även skulle finnas sändningsutrymme för att sända digital kommersiell radio. Beslutet innebär att utrymme motsvarande två frekvenslager (sändarnät) med regional nedbrytbarhet i 34 regioner får användas för digital kommersiell radio. I oktober 2014 beslutade Myndigheten för press, radio och tv (MPRT) att ge 21 nationella och 4 lokala och regionala tillstånd att sända digital kommersiell radio.

Det har funnits ett politiskt intresse av att bygga ut digitalradion i Sverige. I propositionen *Bildning och tillgänglighet – radio och tv i allmänhetens tjänst 2014–2019* (prop. 2012/13:164) framhöll regeringen fördelarna med digitalradio. En av regeringen tillsatt digitalradiosamordnare fick i uppdrag att utarbeta ett förslag till en plan för övergången. Digitalradiosamordnaren överlämnade sitt betänkande³¹ till regeringen i december 2014. Planen var då att släcka FM-nätet och gå över till ett marksänt digitalradionät med tekniken DAB+ år 2022, eller senast 2024. De fördelar som framhölls med ett digitalt marknät var: förbättrad konkurrens genom att möjliggöra nationella sändningar för den kommersiella radion, fler kanaler med ett bredare utbud för fler lyssnargrupper, möjlighet till nya tjänster bland annat för personer med funktionsnedsättning och långsiktigt lägre distributionskostnader.³²

3.2.1 Riksrevisionen granskning av övergången till digitalradio

I början av 2015 gjorde Riksrevisionen en granskning av den plan som tagits fram för en övergång till digitalradio.³³ Enligt Riksrevisionen hade tidigare utredningar underskattat en

²⁹ Tillstånden innehas numera av Bauer Media Audio Filial.

³⁰ KantarSifo Radiopanelen, dygnsräckvidd.

³¹ Från analog till digital marksänd radio – En plan från Digitalradiosamordningen (SOU 2014:77).

³² Prop. 2012/13:164 Bildning och tillgänglighet - radio och tv i allmänhetens tjänst 2014–2019.,

³³ Digitalradio – varför och för vem? (RiR 2015:5).

rad risker med en övergång från FM till DAB. En sådan var att det saknades ett tydligt lyssnarperspektiv i betänkandet. Medborgarnas efterfrågan och behov hade inte analyserats tillräckligt ansåg Riksrevisionen i sin granskning. Utredningarna som hade gjorts tog inte heller hänsyn till teknikutvecklingen och förändrade medievanor, framför allt hos unga. Att byta ut alla FM-mottagare mot DAB- mottagare skulle bli kostsamt för hushållen, och det fanns en risk för en överskattning av lyssnarnas vilja att köpa nya radioapparater både till sina hem och sina bilar. Riksrevisionen ansåg att regeringen inte hade analyserat övergången ur ett brett samhällsekonomiskt perspektiv. Den samhällsekonomiska skattning som Riksrevisionen lät göra visade att det var tveksamt om investeringen kunde bli lönsam ens efter 50 år med den plan som föreslogs. Det fanns även brister i de tidigare tekniska bedömningar som gjorts, och framför allt kunde ytterligare investeringar behövas för att DAB skulle ge samma yttäckning som FM-nätet enligt granskningen. Dessutom lyftes frågan om att det fanns en risk för att DAB-nätet skulle bli sämre ur beredskapssynvinkel på grund av sämre täckning.

Utöver de problem som lyftes i Riksrevisionens granskning fanns det alltför många invändningar och svårlösta frågor i remissvaren till Digitalisamordnarens betänkande för att regeringen och riksdagen skulle kunna fatta beslut om en släckning av FM-nätet. Däremot bedömde regeringen att frågan om en digitalisering av marksänd radio skulle kunna bli aktuell i framtiden. Regeringen skulle därför fortsätta följa utvecklingen av digital radio i andra länder.

Under 2020 gjorde Riksrevisionen en uppföljning av sin rapport och konstaterade att granskningens iakttagelser fortfarande var relevanta. Den utveckling som skett inom olika områden pekar enligt Riksrevisionen på att ett markbundet digitalradionät inte kommer att ersätta FM-nätet inom en överskådlig framtid.³⁴

3.2.2 Kommersiell radio och DAB

Samtliga tillstånd att sända digital kommersiell radio har fått förlängning till juli 2026. Det finns för närvarande fem bolag som har tillstånd att sända sammantaget 24 programtjänster. Under 2021 bedrev myndigheten tillsyn på området för att undersöka om sändningarna hade påbörjats. Tillsynen resulterade i att ett tillstånd återkallades då sändningsrätten inte hade utnyttjats. Övriga tillståndshavare har inlett sina sändningar. Tillståndshavarna har dock vid flera tillfällen begärt och beviljats anstånd med att bygga ut sändningarna. Först sommaren 2019 inleddes ordinarie sändningar.

---

³⁴ <https://www.riksrevisionen.se/rapporter/granskningsrapporter/2015/digitalradio---varfor-och-forvem/uppfoljning.html>.

Tabell 4. Programtjänster i respektive sändarnät per den 19 oktober 2022

Sändarnät 1	Sändarnät 3	Sändarnät 4
Sveriges Radio	Bauer Media m. fl.	Viaplay Group m.fl.
SR P1	Mix Megapol Digital	Bandit Classic Rock
SR P2	NRJ+	Rix FM Fresh
SR P3 Din Gata	Rockklassiker Digital	Dansbandskanalen
SR P3	Vinyl Digital	Gamla Favoriter
SR P4	Party People	Guldkanalen Skåne
Knattekanalen	The Voice Digital	Lugna Favoriter
Sveriges Radio Finska	Mix Megapol Göteborg Digital	Power Hit Radio
	We love 80's	Bandit Rock PLUS
	Radio Nostalgi Digital	Hit Mix 90's
	Radio 107,5 Digital	RIX FM Plus
		Skärgårdsradion digitalt
		Star FM Plus
		Go Country Digital
		Svenska Favoriter

Sändarnät 2 är ett regionalt nät uppdelat på 20 områden som inte nyttjas och som inte är avsatt för kommersiell radio.

3.2.3 Framtidsutsikter för digitalradio i Sverige

Public service

I mitten av 2010-talet fattade Sveriges radios ledning beslut om en strategi baserad på ljudet i fokus. Sedan dess har Sveriges Radio fortsatt utveckla ett innehåll baserat på ljud och på att finnas på de plattformar där lyssnarna finns. Det innebär att bolaget tagit en betydande plats på den växande poddmarknaden och att deras innehåll finns tillgängligt på externa tjänster, som exempelvis Spotify och Apples Podcaster. Bolaget har tagit fram en strategi för Sveriges Radio Play. Den ska vara det självklara valet för de som vill ta del av hela Sveriges Radio:s utbud, såväl linjära kanaler som on-demand så som t.ex. poddar och nyhetsklipp.

De kommersiella aktörerna

Den kommersiella radiobranchen är enig om vikten av att bygga ut DAB-nätet och har också i de senaste förlängningsbesluten åtagit sig att sända fler timmar per vecka och bygga ut nätet till 65 procent.

Kravet på utbyggnad ska vara uppfyllt senast den 31 juli 2025, då en ny prövning ska göras. På tillståndshavarnas egen begäran har också innehållsvillkoret utökats till att omfatta mer

redaktionellt innehåll. Sändningarna ska i huvudsak bestå av musik, redaktionellt innehåll, nyheter och väder.

Bilar med DAB

En stor del av radiolyssnandet sker i bilen, särskilt på de kommersiella kanalerna. I takt med att allt fler bilar kan ta emot marksänd digitalradio blir det viktigare för aktörerna att vara en del av utbudet i DAB-näten. Den svenska bilparken byts ut i förhållandevis hög takt, ungefär 300 000 nya bilar registreras varje år. Myndigheten Trafikanalys³⁵ bedömer att cirka 50 procent av bilparken 2030 kommer att bestå av bilar tillverkade 2021 eller senare.

---

³⁵ Trafikanalys är en svensk statlig förvaltningsmyndighet. Trafikanalys har till huvuduppgift att, med utgångspunkt i de transportpolitiska målen, utvärdera och analysera samt redovisa effekter av föreslagna och genomförda åtgärder inom transportområde. Uppgift lämnad per e-post i maj 2022. Uppgift godkänd och reviderad per e-post i oktober 2022.

4   **Analys och slutsatser**

4.1   **Digitaliseringen av marknätet ger nya möjligheter för radion**

FM-nätet i Sverige har länge haft kapacitetsbrist då efterfrågan på frekvenser har varit större än det utrymme som funnits tillgängligt för att sända radio. Ett digitalt marknät har utrymme för fler kanaler och ett större utbud för lyssnarna och löser därmed problematiken med kapacitetsbrist. Situationen har varit likartad i flera andra europeiska länder vilket har drivit på DAB-utvecklingen. I länder som till exempel Finland och Island, där tillgången till frekvenser i FM-bandet har varit god, finns det däremot ingen uttalad efterfrågan på DAB. Om det tidigare främst var frekvensbristen som skapade incitament för att satsa på DAB så finns det numera andra incitament som driver på utvecklingen. En viktig drivkraft för satsningen på digital marksänd radio är det direktiv som anger att nya bilar ska utrustas med digitala mottagare som standardutrustning.

En annan drivkraft är det faktum att medielandskapet generellt blir mer digitaliserat och konkurrensen från globala aktörer har ökat under senare år. Det har lett fram till att det i en del europeiska länder har funnits ett behov av att utreda hur radion kan framtidssäkras. Radion anses vara ett viktigt medium som har en fortsatt viktig funktion att fylla på en mediemarknad som strävar efter mångfald på en nationell marknad.

I en del länder har de smarta högtalarna funnit sin plats i hemmen. Om en sådan utveckling skulle ta fart i Sverige kan konsumentbeteendet förändras. Vår ljudkonsumtion i hemmen blir då mer digital och all lyssning kan ske från en och samma apparat. För de svenska radiokanalerna är det viktigt att finnas med i ett sådant utbud.

Slutsatsen är att radion behöver finnas på alla plattformar för att vara konkurrenskraftig i en digital mediavärld. Det ger radion möjlighet att utveckla innehåll som passar lyssnaren oavsett på vilken plattform mediekonsumenten väljer att lyssna.

4.2   **Bilar med mottagare för DAB är en viktig drivkraft**

En stor del av radiolyssnandet sker i bilen, särskilt på de kommersiella kanalerna. I Europa har flera länder byggt ut DAB-näten längs med de stora huvudvägarna, men i Sverige är DAB utbyggt i begränsade områden runt storstadsregionerna. Sveriges Radio har också ett DAB-nät i Norrbotten. Det saknas täckning för digital marksänd radio efter vägarna vilket kommer bli ett allt större problem när fler bilar har DAB-mottagare som standardutrustning. Slutsatsen är att det krävs en utbyggnad efter vägarna för att det ska vara möjligt att lyssna på DAB-radio i bilen.

4.3 Parallella sändningar, inte nedsläckning

Norge är det enda landet som har släckt ned sitt nationella FM-nät och gått över till DAB. De lokala och regionala sändningarna bedrivs dock fortfarande parallellt i FM och DAB.

Storbritannien, Tyskland och Danmark har stoppat tidigare beslut om tidpunkt för nedsläckning av FM utan att ersätta det med ett nytt slutdatum. Ländernas strategi är att sända marksänd radio både analogt och digitalt kompletterat med radio via internet i en takt som passar lyssnarnas behov. Planen är att successivt förflytta lyssnarna med ett delvis unikt innehåll som ger ett mervärde för dem. Nedsläckning planeras först när lyssnandet är så lågt att det inte längre är ekonomiskt motiverat med dubbla utsändningstekniker.

Schweiz har beslutat att nedsläckning av FM ska ske den sista december 2024. Bakgrunden till beslutet är att det digitala lyssnandet står för 75 procent av allt lyssnande. Det digitala lyssnandet är jämnt fördelat mellan DAB och webbradio.

Slutsatsen är att en nedsläckning inte bör göras förrän marknaden är mogen. I samtliga länder som diskuterar nedsläckning finns det en medvetenhet om att det krävs att lyssnarna i stor utsträckning har förflyttats från FM-radion till digitala plattformar. Det betyder att det inte enbart är DAB som ingår utan samtliga digitala plattformar som används för att lyssna på radio. För branschen är det av stor vikt att vänta in lyssnarna eftersom det annars kan bli svårt att sälja annonser och finansiera en utbyggnad och parallella sändningar.

4.3.1 Utbyggnaden av näten

För att främja utbyggnaden av näten har Storbritannien och Schweiz subventionerat aktörernas kostnader. I Storbritannien bidrog det ekonomiska stödet, tillsammans med investeringar som gjordes av BBC och den kommersiella radion, till att DAB-näten byggdes ut. I Schweiz har aktörernas kostnader subventionerats med upp till 80 procent.

I Norge har utbyggnaden av näten bekostats av aktörerna genom ett gemensamt bolag. Två nationella sändarnät, ett för public service och ett för de kommersiella kanalerna, byggdes ut samtidigt. Radiobolagen har tecknat tjugo år långa avtal med operatören Telenor för att sända DAB. Det var en förutsättning för att Telenor skulle göra den initiala investeringen i utbyggnaden av nätet. De kommersiella aktörerna hade inte de ekonomiska förutsättningarna till parallellsändningar utan FM-nätet behövde släckas ned förhållandevis snabbt.

Det finns också ett nät i Norge för de lokala DAB-sändningarna. Det täcks av intäkter från sändningarna i både FM och DAB men de lokala aktörerna har även fått investeringsbidrag för att bygga ut näten.

Slutsatsen är att det krävs samarbete mellan public service och de kommersiella radioaktörerna för att bygga näten.

4.4 Olika strategier i de nordiska länderna

Det finns många likheter mellan de nordiska länderna som gör det intressant att jämföra utvecklingen av digital radio på den nordiska marknaden. Samtliga nordiska länder är små språkområden och har få invånare. Norge och Sverige har utmanande topografi och tillsammans med Finland är de ytmässigt stora. Det kräver stora resurser för att nå ut med

radio till hela befolkningen, oavsett teknik. Dessutom har länderna en högre bredbandsutbyggnad än många andra länder i Europa och en hög grad av digitalisering. De nordiska länderna har ett starkt public service och den kommersiella radion började sända relativt sent. I samtliga nordiska länder är radion fortfarande ett starkt medium men tappar lyssnare, både public service och de kommersiella kanalerna. I Danmark och Sverige är public service särskilt starka med 77 respektive 73 procent av lyssnandet.

Under covid-19-pandemin, när vi tillbringade mer tid hemma, minskade lyssnandet på radio, mer på de kommersiella kanalerna än på public service-kanalerna. En förklaring till att de kommersiella kanalerna förlorade fler lyssnare kan vara att dessa kanaler inte sände lika mycket nyheter som public service vilket blev viktigt under pandemin. Därtill kommer att lyssnandet på de kommersiella kanalerna i större utsträckning sker utanför hemmet på arbetsplatser, gymmet, affären och i bilen på väg till/från arbetsplatsen dvs. de platser som vi använde i mindre utsträckning under pandemin.

Trots många likheter är strategierna för radio olika. I Norge har det nationella FM-nätet släckts ned medan i Sverige har DAB-utvecklingen startat om på nytt. I Danmark arbetar man för att successivt flytta över lyssnarna till DAB. I Finland och på Island är DAB inte aktuellt eftersom tillgången till FM-frekvenser är god.

4.5 Utvecklingen är inte konsumentdriven

Kartläggningen visar att det inte är konsumenterna som driver utvecklingen av DAB-radion utan snarare branschen och politiska beslut samt framtagandet av gemensamma tekniska standarder som skapar förutsättningar för att bygga ut DAB. FM kan förväntas vara en viktig plattform för en lång tid framöver för lyssnare och därmed för de kommersiella radiobolagens annonsintäkter.

En slutsats av kartläggningen är att det kommer ta flera år att flytta lyssnarna från ett analogt radiolyssnande till ett digitalt. I Danmark har radiobranschen gemensamt med public service bedrivit informationskampanjer för att förflytta lyssnandet till DAB. Kampanjerna pågick från år 2017 till år 2019 men målet om 50 procents lyssnande på digital radio har fortfarande inte uppnåtts vilket tyder på att det är en långsam process att förflytta lyssnarna. Det kan jämföras med den digitala transformation som har pågått i flera år inom dagstidningsbranschen för att flytta läsarna från papperstidningar till digitala utgåvor.